

Poraj

HISTORIA MIEJSCOWOŚCI PORAJ

Na przełomie XV i XVI wieku założono na brzegu Warty stadninę koni, następnie w tym miejscu utworzono stanicę wymiany koni pocztowych. W XVII wieku znajdowała się tu osada węglarzy wypalających węgiel drzewny dla hut w Błesznie i Tarnowskich Górach. Dynamiczny rozwój wsi rozpoczął się w roku 1847, po uruchomieniu stacji kolejowej III klasy przy Drodze Kolei Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej. Na terenie Poraja powstawały fabryki i zakłady usługowe, napływała i osiedlała się ludność z okolicznych wsi. Po II wojnie światowej Poraj należał do najbardziej uprzemysłowionych wsi w kraju o zdecydowanie industrialnym charakterze.

Zarys dziejów miejscowości Gminy Poraj

PORAJ

Miejscowość Poraj pojawiła się na widowni historycznej w 1496r. Starosta krzepicki Stanisław z Kurozwek, syn Dobiesława, z polecenia króla Jana Olbrachta, zakłada w małej osadzie, położonej wśród lasów, dwie mile na południe od Częstochowy stadninę koni, powierzając pieczę nad nią Rychcie Grzegorzowi, synowi Macieja i Janowi Klamrze. Dla podkreślenia tak znacznej osobistości osada ta przyjęła nazwę Poraj z nazwy herbu starosty Stanisława z Kurozwek. W roku 1556 za czasów króla Zygmunta zaprowadzony zostaje pierwszy w Polsce szlak pocztowy z Krakowa do Krzepic przez Olkusz, Kozięgłowy, Częstochowę. W Poraju właśnie założono stanicę wymiany koni pocztowych, którą zawiadywał Stanisław Bonicki, pocztalter królewski. Ponownie spotykamy się z nazwą Poraj obok takich jak Choroń, Przybynów w czasie lustracji przeprowadzonej w 1660 roku w związku z badaniem szkód poczynionych w okresie wojen szwedzkich. Nieliczna wówczas ludność Poraja zajmowała się, prócz górnictwa i hutnictwa, także "kurzeniem" węgla drzewnego z otaczających dużych lasów - na potrzeby istniejących już hut w Błesznie i Tarnowskich Górach.

Rozkwit Poraja rozpoczął się dopiero od czasu wybudowania kolei zwanej wówczas Warszawsko-Wiedeńską w 1846 r. Poraj, w początkowym okresie wolno, potem nabierając tempa zaczyna się rozwijać. Podczas budowy kolei przez Poraj wybudowano od razu stację o nazwie Poraj, postawiono budynki mieszkalne oraz gospodarcze dla kolejarzy i ich rodzin. Wokół zabudowań kolejowych zaczęto stawiać domy, teren należał wówczas do majątku Choroń. Wkrótce po zniesieniu pańszczyzny, a więc około 1863-65, ośmiu gospodarzy z Choroń otrzymało tutaj działki lasu od właścicieli w zamian za serwituty. W roku 1862 założona została w Poraju poczta, co świadczy, że ludności było niemało. W 1918 roku Spółka Kopalniana "HANTKE" zorganizowała pierwszą szkołę stałą 4-oddziałową. W początkowym okresie administracyjnie Poraj należał do Gminy Choroń.

Dopiero w 1920 roku utworzono własną gminę. Rozwijało się także życie kulturalne i sportowe. Klub sportowy "Warta" w Poraju osiągał sukcesy, kółka amatorskie przy OSP w Poraju urządzały potańcówki, zabawy ludowe, rokrocznie obchodzono święto lasu. W roku 1932 wybudowano kościół i utworzono parafię. W roku 1938 powstał Komitet Budowy Szkoły, której otwarcie odbyło się 25 września 1939 roku, a już 20 lipca 1940 r. zamknięto szkoły w całym powiecie. Ponownie je otworzono 2 maja 1942 roku. 17 stycznia 1945 r. Niemcy opuścili Poraj, wkroczyły wojska radzieckie. Od dnia 5 lutego rozpoczęto normalne zajęcia. Komitet Budowy Szkoły rozpoczyna ponownie swą działalność i w dniu 27 października 1947 roku zostaje wkopany kamień węgielny pod nowy gmach szkoły.

Dnia 22 lipca 1951 roku została oddana do użytku nowa szkoła. W roku 1945 powstała Gminna Rada Narodowa, która mieściła się w budynku prywatnym. Poraj zaczyna żyć, powstają fabryki: Okuć Budowlanych, Wózków Dziecięcych, Włókiennicze i inne. Powstaje 9 bloków mieszkalnych dla pracowników górnictwa rud żelaza, które zamieszkuje około 200 rodzin, doprowadzony zostaje wodociąg z Częstochowy. W roku 1961 powstaje Osiedlowa Rada Narodowa z 23 radnymi. Lata 1963-1973 są pozytywnymi dla Poraja, buduje się nowe ulice, zakłada chodniki, nowe punkty oświetlenia ulicznego, w bardzo szybkim tempie rozwija się indywidualne budownictwo mieszkaniowe. Na posiedzeniu Sejmu w dniu 29 listopada 1972 roku podjęto ustawę o utworzeniu gmin i tak z utworzonych w Polsce 2366 gmin, jedną z nich zostaje gmina Poraj, leżąca w powiecie myszkowskim, w województwie katowickim. W latach

1975 -1998 Poraj przynależy do województwa częstochowskiego a po tym okresie wraca znów do powiatu myszkowskiego w województwie Śląskim.

POŁOŻENIE

Poraj to wieś położona w powiecie myszkowskim w województwie śląskim. Obecnie liczy sobie 4439 mieszkańców. Pod względem geograficznym Poraj znajduje się w obrębie makroregionu Wyżyny Krakowsko - Częstochowskiej. Przez teren miejscowości przebiega droga wojewódzka nr 791 oraz magistrala kolejowa Warszawa - Katowice wraz ze stacją PKP Poraj. Miejscowość posiada charakter gospodarczo-turystyczno-rolniczy. Poraj jest siedzibą Gminy o tej samej nazwie, w powiecie myszkowskim województwa śląskiego. Zajmuje powierzchnię 728 ha. Obszar Poraja leży na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej, dzielącej się na dwa makroregiony - Wyżynę Krakowsko-Częstochowską i Wyżynę Śląską. Teren Poraja ma typowo wyżynny charakter. Największą wysokość ma część północno-wschodnia, należąca do Wyżyny Częstochowskiej. Teren jest tu na znacznych przestrzeniach płaski, a wzniesienia niewielkie i łagodne. W obniżeniach terenu spotykane są gleby bagienne i torfowe, charakteryzujące się wysokim poziomem wód gruntowych. Pod powierzchnią osadów czwartorzędowych zalegają złoża itów rudonośnych, pochodzące z środkowej jury. Na bazie tych pokładów rozwinęło się górnictwo rud żelaza. Obszar należący do Wyżyny Częstochowskiej budują posady górnourajskie o miąższości dochodzącej do 300 metrów, wykształcone jako margle, wapienie płytowe i wapienie skaliste. Ostateczne wydzwignięcie tych osadów z dna morza jurajskiego nastąpiło podczas ruchów laminaryjskich u schyłku ery mezozoicznej w okresie kredowym. Po długim okresie spokoju tektonicznego doszło w miocenie do kolejnych ruchów górotwórczych - fałdowania alpejskiego. Pod naciskiem nasuwających się Karpat płyta jurajska popękała w równoleżnikowe uskoki, opadające „schodami” ku północy. Dlatego jej tektonika posiada charakter zrębowo-uskokowy. Lokalnie na wierzchołkach wzgórz wapiennych wytworzyły się płytkie rędziny. Wszelkie obniżenia terenu zajmują osady piaszczyste naniesione w plejstocenie przez wody roztopowe zlodowacenia krakowskiego. Rozległe powierzchnie piaszczyste stanowią, obok wapiennych skałek, najbardziej charakterystyczny element krajobrazu Wyżyny Częstochowskiej. Na głębokim podłożu piaszczystym rozwinęły się ubogie gleby bielcowe. Największą rzeką przepływającą przez teren miejscowości jest Warta, na której w końcu lat siedemdziesiątych utworzony został sztuczny zbiornik. Zbiornik ciągnie się od Poraja na północy (tu zbudowano główną tamę) do południowej granicy gminy i kończy się poniżej miejscowości Masłońskie. Łączna długość rzek, potoków i rowów odwadniających, wraz z 5 km długości zbiornikiem na Warcie wynosi ok. 46 km, co daje średnią gęstość sieci wodnej ok. 0,7 km/km².

Zbiornik na Warcie zasilany jest przez dopływ lewobrzeżny - potok Boży Stok - i prawobrzeżny - potok Ordonkę.

Poraj leży w północnej części województwa Śląskiego. Od wschodu i północy teren otaczają dość duże kompleksy leśne, ciągnące się aż po Częstochowę. Teren Wyżyny Śląskiej należy do najsilniej przekształconych obszarów kraju. Sięgający aż do Poraja jej fragment północno-wschodni, jest stosunkowo słabo przekształcony, częściowo zalesiony, a w większości posiada charakter typowo rolniczy. Stąd też negatywne wpływy przemysłowej aglomeracji górnośląskiej, są tu stosunkowo niewielkie. Większy, negatywny wpływ ma bliższe sąsiedztwo dość dużych ośrodków miejsko-przemysłowych w Częstochowie (od północy) i Myszkowie (od południa).

Teren Poraja, ze względu na specyficzną rzeźbę, posiada kilka naturalnych powiązań z obszarami sąsiednimi:

- poprzez Dolinę Warty w kierunku północnym aż do Częstochowy oraz w kierunku południowym w rejon Myszkowa;
- poprzez obszar (skałkowy) - krajobraz jurajski - we wschodniej części gminy w kierunku Olsztyna (północny-wschód) i Żarek (południowy-wschód) z terenem Zespołu Jurajskich parków Krajobrazowych;
- poprzez duże kompleksy leśne - w kierunku zachodnim (Starcza i dalej Lubliniec), w kierunku północno-wschodnim (Janów) i w kierunku południowo-wschodnim (Myszków);
- poprzez tereny otwarte, zagospodarowane rolniczo - w kierunku północno zachodnim (Poczesna), w kierunku północno-wschodnim (Biskupice, Zrębice) i w kierunku południowym (Lgota Górna, Siewierz).